การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

THE ADMINISTRATION OF COMMUNITY WELFARE FUND OF CHONSARADACH SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION NONGMUANG DISTRICT LOPBURI PROVINCE

ณัทณิชาภา ส่งกลิ่น[1] ผศ.ดร.นพปฏล สุนทรนนท์[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี และ (2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี ที่มีประสิทธิภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี จำนวน 400 คน วิธีการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation หรือ SD) และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานในการทดสอบสมมติฐาน การทดสอบค่า t-test วิเคราะห์ความแตกต่าง ตัวแปรที่มี 2 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one – way ANOVA) วิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปรที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างด้านการบริหารอยู่ในระดับมาก ด้านสวัสดิการชุมชนอยู่ในระดับมาก ด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก ด้านแนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนชุมชนอยู่ในระดับมาก เพศ อายุ สถานภาพการสมรส อาชีพ และระดับการศึกษาต่างกันมีความเข้าใจในการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน และสมาชิกที่มีรายได้ต่างกันมีความเข้าใจในการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกัน

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการศึกษาค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยรังสิต

คำสำคัญ : การบริหารกองทุนชุมชน, สวัสดิการชุมชน, การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

ABSTRACT

The study of the administration of community welfare fund of Chonsaradach sub-district administrative organization nongmuang district lopburi province was purposed to examine the administration of community welfare fund of Chonsaradach sub-district administrative organization nongmuang district lopburi province and to find the development approach in administrating community welfare fund of Chonsaradach sub-district administrative organization. The 400 sample were selected from the members of the community welfare fund of Chonsaradach sub-district administrative organization nongmuang district lopburi province which were the population of the study. The primary data were collected via questionnaires and then were analyzed by employing the various statistic methods such as percentage, mean, and standard deviation (SD). In addition, this study employed an analysis of inferential statistic to test hypotheses. Moreover, the study occupied an analysis of t-test in order to test the different variables between the two groups, and it also used one-way analysis of variance (one - way ANOVA) to test the different variables among the three groups, at the 0.05 statistical significance level.

The findings of the study revealed that the members of Chonsaradach sub-district administrative organization nongmuang district lopburi province were highly understand in the administration of community welfare fund, the community welfare fund, the objective of welfare fund foundation, and the development approach in the administration of the community welfare fund. The study also found that the difference in gender, age, marital status, occupation, and educational level were not affected in the understanding of members toward the administrating of the community welfare fund. However, the members in different income had the difference in the understanding of the administrating of the community welfare fund.

KEYWORDS : Community welfare fund administration, Community welfare, Foundation for fund

บทนำ

ปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของประเทศไทยซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม นั้นคือ ปัญหาความยากจนที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาค ซึ่งรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาเหล่านี้ จึงได้มีนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดระบบสวัสดิการท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนนโยบายของรัฐ โดยอาศัยความสมัครใจของประชาชนที่รวมตัวกันในพื้นที่ ตั้งกลุ่มสวัสดิการเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่คนในชุมชน โดยอาศัยการดูแลซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกันของสมาชิกในชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพารัฐ จนเกิดเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เป็นองค์การหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ในการบริหารเพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในด้านการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างพลังชุมชน เน้นการพัฒนาผู้นำกลุ่มองค์การและเครือข่าย เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง สร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตชาวบ้านเป็นแบบฝึกหัดให้ผู้นำชุมชนคิดวิเคราะห์และเรียนรู้การบริหาร จุดมุ่งหมายของกองทุนหมู่บ้าน คือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้านให้ดีขึ้น ฉะนั้นการบริหารที่ดีจะทำให้การบริหารกระบวนการชุมชนเข้มแข็งมีความมั่นคงของเศรษฐกิจ และชุมชนมีศักยภาพในการอยู่ร่วมกันกับการบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านมีการติดตามประเมินสถานการณ์ด้านการบริหารกองทุนหมู่บ้าน มีการดำเนินการประเมินผลเพื่อจัดระดับกองทุนหมู่บ้านอย่างเป็นทางการพร้อมกันทั่วทุกประเทศ ทุกกองทุนหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโพธิ์ทอง, 2548 อ้างถึงใน ประภาพร บ้านคลองสี่, 2552 :2) ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนการบริหารกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวดเร็วมากขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความทันสมัยสอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้การบริหารมีความเข้มแข็งพร้อมต่อการเสริมสร้างรากฐานที่แข็งแรงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการบริหาร รวมทั้งเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงและความเชื่อมั่นเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสงบสุขอย่างยั่งยืนของคนในชุมชนต่อไป

องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช เป็นองค์การหนึ่งที่ได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งเริ่มจากผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ด้านการจัดสวัสดิการชุมชนมาร่วมกันแลกเปลี่ยนแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชน จนกระทั่งได้พัฒนาข้อเสนอนโยบายกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล และจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ

ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2551 โดยมีวิสัยทัศน์เป็น**เมืองน่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษ ส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ชุมชน สืบสานประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น** ยุทธศาสตร์การพัฒนาสวัสดิการชุมชน พ.ศ. 2557-2561 สวัสดิการชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง หมายถึง (1) ระบบสวัสดิการชุมชนที่หลากหลาย คำนึงถึงวิถีชีวิตที่ดีงามของชุมชน ทุกคนเป็นเจ้าของยึดการให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างเกื้อกูล (2) ระบบสวัสดิการชุมชนมีการบริหารที่ดี มีกติการ่วมกันของชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล (3) ระบบสวัสดิการชุมชนที่สามารถสร้างคุณค่าทำนุ บำรุงสิ่งที่ดีงาม ทรัพยากรของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ (4) ระบบสวัสดิการชุมชนที่ใช้กองทุนสวัสดิการชุมชนเชื่อมโยงทุนทางสังคมในท้องถิ่นให้เกิดคุณค่าแก่ชุมชน สังคม และประเทศ สวัสดิการชุมชนยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง (1) ประชาชน สมาชิก เข้าใจ เข้าถึงคุณค่า อุดมการณ์ ของสวัสดิการชุมชน และนำมาปฏิบัติในการพัฒนาชีวิตของตนเอง ชุมชน และสังคม (2) วิถีการดำเนินสวัสดิการชุมชนยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุมีผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยคำนึงถึงความรู้ คุณธรรม และความหลากหลายของชุมชน นำสู่ความเจริญ สันติสุข ของสังคมไทยอย่างยั่งยืน หมายถึง (1) ระบบสวัสดิการชุมชนสร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก และเป็นฐานของสังคมสวัสดิการไทย (2) ระบบสวัสดิการชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี ดูแลซึ่งกันและกัน (3) ระบบสวัสดิการชุมชนมีความก้าวหน้า เติบโตอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นมรดกของชุมชนท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ประสบปัญหาต่างๆ ในการจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน เช่น ปัญหาการรับรู้ข่าวสารไม่ทั่วถึง คนในชุมชนและผู้นำชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องสวัสดิการชุมชน การจัดสวัสดิการบางประเภทไม่เหมาะสม และขาดความร่วมมือของผู้นำหรือคนในชุมชน เป็นต้น ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช เพื่อนำผลการศึกษาและหาแนวทางไปพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาสวัสดิการชุมชน พ.ศ. 2557-2561 ที่วางไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรีที่มีประสิทธิภาพ

สมมติฐานของการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ, อายุ, สถานภาพแตกต่างกัน, อาชีพ, รายได้ และระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความเข้าใจในการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อ.หนองม่วง จ.ลพบุรี

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี จำนวน 1,179 ราย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2556 ถึงเดือนมีนาคม 2557

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

2. สามารถนำแนวทางมาพัฒนาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรีให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ		**ตัวแปรตาม**
ลักษณะส่วนบุคคล - เพศ - อายุ - สถานภาพ - อาชีพ - รายได้ - ระดับการศึกษา	→	**การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ** - ด้านการบริหาร - ด้านสวัสดิการชุมชน - ด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน - ด้านแนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านในด้านต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

2. แนวทางการพัฒนาการบริหาร หมายถึง ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนต่อการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชนสารเดช เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. กองทุนหมู่บ้าน หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2551 เป็นกองทุนที่สร้างโอกาสให้กับคนในชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนการบริหารชุมชน สู่กองทุนที่เข้มแข็งมีพลังในการสร้างหมู่บ้านชุมชนให้เข้มแข็ง

4. กองทุนสวัสดิการชุมชน หมายถึง กองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช ที่จัดตั้งเพื่อให้บริการสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ เช่น การออม การกู้ยืมเงิน ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายต่างๆ แหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วนของชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั่วประเทศ ส่งผลต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยมีคณะกรรมการกองทุนซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่ม ประชาชนในองค์การซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองเพื่อมาบริหารงานในกองทุน

5. การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติขององค์การชุมชนโดยการนำทรัพยากรต่างๆ ที่มีขององค์การชุมชนมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน แก้ปัญหาขององค์การชุมชน และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

5.1 ด้านการบริหาร หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมการบริหารการปกครองที่มีการจัดสรรและการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนอง แก้ไขปัญหาของสังคมอย่างดีและนำมาซึ่งความเจริญในด้านต่างๆ การบริหารที่ดีเป็นแนวทางการจัดระเบียบสังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคีและรวมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ

5.2 ด้านสวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข นอกจากนี้ยังเป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนใน

ท้องถิ่นมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน

5.3 ด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง นโยบายเพื่อการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ประชาชนมีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.4 ด้านแนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนชุมชน หมายถึง แนวทางและวิธีการพัฒนาการบริหารและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนากองทุนชุมชนไปสู่การบริหารที่ดี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช จึงทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางการศึกษา ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารชุมชน เป็นกิจกรรมที่ดำเนินขึ้นเพื่อให้บุคคลที่มีกิจกรรมร่วมกันทำภารกิจให้บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้จะกล่าวถึงธรรมาภิบาลเป็นหลักสำคัญ

การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของรัฐบาลจำเป็นต้องมีธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมเป็นหลัก เพราะธรรมาภิบาล คือ การควบคุมเชิงการบริหารและการปฏิบัติให้เป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีการดำเนินการเพื่อการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ทุกเมื่อ เกิดผลดีตามความคาดหมาย สามารถประเมินผลได้ สอดคล้องตามนโยบายที่มุ้งเน้นให้เกิดการปฏิรูปกลไกการบริหารอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในสังคมไทย ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช (2548 : 160-161) การบริหารที่ดีหรือธรรมาภิบาล (good governance) หมายถึง ผลลัพธ์ของการดำเนินกิจกรรมการบริหารการปกครองที่มีการจัดสรรและการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนอง แก้ไขปัญหาของสังคมอย่างดีและนำมาซึ่งความเจริญในด้านต่างๆ การบริหารที่ดีเป็นแนวทางการจัดระเบียบสังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคีและรวมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ ซึ่งหลักการธรรมาภิบาล (good

governance) แบ่งออกได้เป็น 5 ประการ ดังนี้ ประการแรก หลักนิติธรรม หมายถึง การตีตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ประการที่สอง หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบประกอบอาชีพสุจริตประการที่สาม หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้ ประการที่สี่ หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินปัญหา ประการที่ห้า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหา กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ประการที่หก หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมและพัฒนาให้ยั่งยืน

แนวคิดสวัสดิการชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน เป็นกระบวนการจัดสวัสดิการโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน การทำงานแบบภาคีเครือข่าย การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการเชื่อมโยงภาคส่วนต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น ประสานเข้าด้วยกันเป็นหลัก ในที่นี้จะกล่าวถึงที่มาของรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน เจตนาถ แซ่เจี่ย (2548, อ้างถึงใน กุลนิษฐ์ ดำรงค์สกุล 2552 : 25-28) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน ได้แก่ การจัดสวัสดิการฐานอุดมการณ์ ศาสนาและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุ มี 7 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบแรก การจัดสวัสดิการจากฐานองค์การการเงินชุมชน คือ การที่ชุมชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มองค์การการเงินของชุมชนอยู่แล้ว โดยในตอนเริ่มต้นนั้น องค์การการเงินนี้มีการดำเนินกิจกรรมด้านการเงิน โดยให้สมาชิกเข้าร่วมกลุ่มเพื่อระดมเงินออม สมาชิกจะได้รับสิทธิในการกู้ยืมเงินจากกลุ่มภายใต้ระเบียบและข้อกำหนดของกลุ่ม เช่น การกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ การกู้ยืมเงินเพื่อขยายกิจการ เป็นต้น โดยไม่มีการจัดสวัสดิการในด้านอื่นอีกนอกจากการให้บริการด้านการเงิน มีการทำหน้าที่เหมือนกับเป็นธนาคารหรือสหกรณ์การเงิน ตัวอย่างของกลุ่มองค์การการเงินชุมชนประเภทนี้ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต่อมากลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ เหล่านี้ได้เล็งเห็นว่า การให้สวัสดิการด้านการเงินเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาด้านเดียวเท่านั้น มิได้ครอบคลุมชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ดังนั้นจึงเกิดความคิดที่จะจัดสวัสดิการขึ้นโดยใช้องค์การเงินเป็นพื้นฐาน ใช้เงินที่มีอยู่ในองค์การเป็นเครื่องมือในการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิกในชุมชน ข้อ

ได้เปรียบขององค์การสวัสดิการชุมชนที่ใช้กลุ่มองค์การการเงินชุมชนเป็นฐาน คือ กลุ่มสามารถคิดค้นรูปแบบการจัดสวัสดิการของตนเองได้อย่างอิสระ ไม่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของแหล่งเงินทุน ทำให้ปลอดจากการควบคุมขององค์การภายนอก เพราะใช้เงินของตนเองส่งผลให้การจัดสวัสดิการทำได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชาวชุมชนได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างของการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีฐานจากองค์การการเงินชุมชน ได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรตามแนวทางพระสุบิน ปณีโต กลุ่มออมทรัพย์อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นต้น

รูปแบบที่สอง การจัดสวัสดิการจากฐานการผลิตและธุรกิจชุมชน คือ การจัดสวัสดิการชุมชนที่มีต้นกำเนิดมาจากการที่ชาวชุมชนได้ใช้เวลาว่างในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมต่อกันมาเป็นเวลานาน เช่น การทอผ้า การทอเสื่อกก การทำเครื่องจักสานหรือเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ต่อมาเมื่อการทำไร่ไถนาซึ่งเป็นอาชีพหลักไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพได้ ชาวบ้านจึงได้นำการผลิตที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมออกขายเพื่อหารายได้เสริม เริ่มจากการทำโดยปัจเจกชน จนกระทั่งมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มการผลิต การรวมตัวกันเพื่อผลิตสินค้าที่เรียกกันว่าเป็นสินค้าพื้นเมืองเหล่านี้ จัดตั้งขึ้นเพื่อให้กลุ่มสมาชิกสามารถขายสินค้าได้อย่างเป็นกิจจะลักษณะและมีรายได้ที่แน่นอน การรวมกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จและยั่งยืนนำไปสู่ผลกำไรที่มากขึ้น เมื่อมีผลกำไรมากขึ้นก็มีเงินเหลือ จึงเกิดความคิดที่จะนำผลกำไรที่เหลือนี้มาจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกในกลุ่ม ตัวอย่างของการจัดสวัสดิการที่มาจากฐานการผลิตชุมชนได้แก่ กลุ่มพรรณไม้ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และกลุ่มแพรพรรณ (กลุ่มแม่หญิงทอผ้า) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

รูปแบบที่สาม การจัดสวัสดิการจากฐานความเชื่อและอุดมการณ์ คือ การจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้นเนื่องจากลุ่มความเชื่อทางศาสนาได้มีการรวบรวมสมาชิกมาอยู่รวมกันเป็นชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์สังคมใหม่และมีแนวทางในการดำเนินชีวิตตามฐานอุดมการณ์ของตนเอง ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวมักจะเป็นอุดมการณ์ทางศาสนา การจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการ กระทำขึ้นเพื่อให้สมาชิกสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงและธำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ รวมถึงสานต่ออุดมการณ์นั้นได้ตามความเชื่อและศรัทธา กล่าวให้เข้าใจได้อย่างง่ายๆ คือ ให้มีชีวิตอยู่ได้ แต่ไม่ได้เจาะจงให้เกิดการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก ตัวอย่างของสวัสดิการประเภทนี้ได้แก่ กลุ่มชุมชนศรีษะอโศก จังหวัดศรีษะเกษ

รูปแบบที่สี่ การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดสวัสดิการที่ยึดคติดั้งเดิมที่ชาวบ้านต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การเก็บของป่า การล่าสัตว์ การทำเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นต้น ธรรมชาติ ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ถือเป็นแหล่งอาหารและปัจจัยในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ แหล่งอาหารตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ยังเป็นแหล่งสร้างรายได้และลดรายจ่ายให้กับชุมชนอีกด้วย ดังนั้น หากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายก็เท่ากับเป็นการทำลายวิถีชีวิตและแหล่งอาหารรวมถึงความอยู่รอดของชาวชุมชน ตัวอย่างการจัดสวัสดิการรูปแบบนี้ได้แก่ กลุ่มชุมชนที่ศรีษะอโศก จังหวัดศรีษะเกษ ที่ทำการกสิกรรมไร้สารพิษ การขยายพันธุ์พืชสมุนไพร และการทำกิจกรรมวัตถุดิบสมุนไพร เป็นต้น

รูปแบบที่ห้า การจัดสวัสดิการจากฐานชุมชนเมือง คือ การจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้นในแหล่งชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ที่ชาวชุมชนไม่มีสวัสดิการจากการทำงานเฉกเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ปัญหาพื้นฐานของชาวชุมชนแออัดส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านที่อยู่อาศัย สวัสดิการจากฐานชุมชนเมืองจะมาในรูปของการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นเพื่อสุขอนามัยของชาวชุมชน เช่น สวัสดิการหรือการรวมกลุ่มกันจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรของชุมชน เช่น ชุมชนบ้านมั่นคง เป็นต้น

รูปแบบที่หก การจัดสวัสดิการผู้ยากลำบาก เป็นการจัดสวัสดิการโดยผู้ที่ประสบปัญหาความยากลำบากเป็นผู้จัดสวัสดิการของตนเองโดยการรวมกลุ่มกันและบริหารกันเอง ตั้งแต่การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิก การกำหนดสิทธิและผลประโยชน์ที่สมาชิกพึงได้รับ รวมถึงการบริหารกองทุน สวัสดิการรูปแบบนี้เกิดจากการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) การจัดสวัสดิการโดยผู้ยากลำบากสามารถจัดได้หลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามสถานะความต้องการของสมาชิก รูปแบบแรก คือ การจัดในลักษณะกองทุนสงเคราะห์ที่มีเครือข่ายทำงานในเชิงสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว เช่น เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอดส์ คนพิการ เป็นต้น รูปแบบต่อมา ได้แก่ การจัดสวัสดิการในลักษณะของการจัดกองทุนสงเคราะห์ร่วมกับกองทุนหมุนเวียนหมุนเวียน เป็นการจัดกองทุนทับซ้อนกัน คือ กองทุนหมุนเวียน มักจะเป็นกองทุนสนับสนุนการประกอบอาชีพ มีการให้สมาชิกกู้เงินเพื่อประกอบอาชีพหรือตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์ เมื่อสมาชิกนำเงินมาชำระในรูปของเงินต้นและดอกเบี้ย ทางกองทุนจะแยกดอกเบี้ยไปใส่ไว้ในกองทุนสงเคราะห์เพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือผู้ยากลำบากที่ได้รับการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กองทุนกำหนด กองทุนสงเคราะห์นี้ ไม่มีการหมุนเวียนเงินเหมือนกับกองทุนหมุนเวียน เมื่อมีการใช้จ่ายให้กับผู้ด้อยโอกาสก็จะไม่ได้รับคืน หมดแล้วหมดเลย รูปแบบการจัดสวัสดิการโดยผู้ยากลำบากรูปแบบสุดท้าย ได้แก่ การสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน คือ การสมทบตามอัตราวงเงิน

กองทุนสวัสดิการออมทรัพย์ที่มีอยู่แล้วในอัตรา 1 : 1 โดยมีเงื่อนไขว่าใช้เฉพาะดอกผลที่เกิดขึ้นและผู้ยากลำบากที่ไม่ได้เป็นสมาชิก จะอยู่ในความรับผิดชอบของเครือข่าย ตัวอย่างของกองทุนสวัสดิการในลักษณะนี้ ได้แก่ ชมรม คนพิการ โครงการกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา เป็นต้น

รูปแบบที่เจ็ด การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ เป็นการจัดสวัสดิการที่มีที่มาจากการที่ภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งในรูปแบบของเงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และกองทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพผู้สูงอายุ กองทุนผู้สูงอายุรวมถึงกองทุนสนับสนุนกระบวนการจัดสวัสดิการโดยผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย รวมตัวกันสู่ดอกผลที่นำไปใช้ในการจัดสวัสดิการได้ ก่อให้เกิดภาพพจน์ใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่ไม่เป็นภาระกับลูกหลาน แต่เป็นแหล่งความรู้ประสบการณ์และทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชนรุ่นหลัง

แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธงชัย มูลพันธ์ (2546 : 13-107) รัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท โดยมีหลักการสำคัญดังนี้ (1) เพื่อเป็นแหล่งทุน ในการสร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน (2) เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้าน ไม่ได้เป็นเงินที่ให้เปล่า แต่เป็นเงินที่ให้แก่หมู่บ้านและชุมชน ในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียน (3) กองทุนหมู่บ้านมีลักษณะเป็นเงินทุนของหมู่บ้าน เมื่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านกู้เงินไปเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ แล้วจะต้องคืนเงินที่กู้ไปให้แก่กองทุนหมู่บ้าน (4) แนวทางและหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้าน คือ ให้ประชาชนคิดเอง ทำเอง โดยภาคราชการจะมีหน้าที่เป็นเพียงผู้วางกรอบนโยบาย หลักเกณฑ์สำคัญ รวมทั้งให้คำปรึกษาและคำแนะนำวิชาการเท่านั้น (5) กองทุนหมู่บ้านตั้งขึ้นโดยพิจารณาจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการผลิตในชุมชน

แนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนชุมชน

แนวทางและวิธีการพัฒนาการบริหารกองทุนหมู่บ้าน แนวทางและวิธีการพัฒนาการบริหารและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านไปสู่การบริหารที่

ดีคือ (1) ปรับปรุงระเบียบให้ชัดเจนเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและปฏิบัติได้จริง (2) ให้ความรู้แก่คณะกรรมการและสมาชิกเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ (3) คัดเลือกสมาชิกที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ (4) จัดสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส และสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ (5) ชี้แจงสถานะทางการเงินและจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ (6) สร้างหรือปรับปรุงศูนย์ปฏิบัติการกองทุน (7) ให้ความรู้การจัดทำระบบบัญชีและทะเบียนต่างๆ (8) คัดเลือกผู้แทนสมาชิกตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ (9) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิก (10) ประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (11) ติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้ของสมาชิกทุกคน (12) จัดทำแผนปฏิบัติการของกองทุน (13) กำหนดค่าใช้จ่ายประจำปีในการบริหารกองทุน (14) แบ่งหน้าที่ให้กรรมการรับผิดชอบครบทุกคน (15) จัดกลุ่มอาชีพเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นฤมล หอมสวัสดิ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยมุ่งสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านหมู่ 1 ตำบลปะตง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านอยู่ในเกณฑ์มีความพร้อมค่อนข้างมาก โดยด้านการยอมรับของสมาชิก และการอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์มีความพร้อมค่อนข้างมาก ส่วนด้านการมีส่วนร่วม และการสนองความต้องการของสมาชิก อยู่ในเกณฑ์มีความพร้อมปานกลาง การติดตามและการตรวจสอบความเคลื่อนไหวของเงินในกองทุน อยู่ในเกณฑ์มีความพร้อมปานกลาง และความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านอยู่ในเกณฑ์มีความสำเร็จปานกลาง

พิชัยยุทธ สิงห์สหาย (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับปานกลาง โดยการพบปะสนทนากับข้าราชการส่วนต่างๆ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่กลุ่มตัวเอย่างส่วนใหญ่ทำทุกวันมากที่สุด สำหรับการเข้าร่วมประชุมกับส่วนราชการเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นต่างๆ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำนานๆ ครั้งมากที่สุด ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ และด้านการร่วมติดตามและตรวจสอบอยู่ในระดับสูง สำหรับการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และร่วมบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

จริยา วงศ์กำแหง (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในประสิทธิภาพต่ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี คือ ปัจจัยด้านคณะกรรมการ ได้แก่ ภาวะผู้นำของคณะกรรมการ ประสบการณ์ในการบริหารกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ปัจจัยด้านสมาชิกกองทุน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุน ปัจจัยทั้งหมดนี้มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ของกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี ร้อยละ 47.6 ปัญหาในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ สมาชิกไม่ชำระเงินคืนตามสัญญา คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหาร และจำนวนเงินกู้ไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก

ชัยณรงค์ ข้องสาย (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของกองทุนหมู่บ้านชุมชนอุดมสุขพัฒนา หมู่ที่ 10 ผลการศึกษาพบว่า ด้านการบริหาร โดยเน้นการกู้ยืมเพื่อเพิ่มรายได้หรือการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับระเบียบให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและรณรงค์ให้สมาชิกมีความตระหนักถึงภาระที่ต้องรับผิดชอบ ด้านกรรมการมีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่กันชัดเจน การเป็นแบบอย่างที่ดีและศึกษาหาความรู้ เพิ่มทักษะให้กับตัวเองตลอดเวลา และด้านสมาชิกจะเน้นการมีส่วนร่วม ความเป็นเจ้าของกองทุนและการวางแผนที่ดีตั้งแต่เริ่มกู้ ตลอดจนถึงการชำระคืนโดยยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ชิสา อู่สุวรรณ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน กรณีศึกษา สนาคารบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของตำบลบางสระเก้า จากเดิมที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน มาเป็นการผลิตแบบพาณิชย์ที่เน้นการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหาเรื่องหนี้สิน อันส่งผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน จึงก่อให้เกิดผู้นำและคนในชุมชนกลุ่มหนึ่งที่มีจิตสำนึก กระตุ้นให้คนในชุมชนรับรู้ถึงปัญหา โดยอาศัยการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นฐานข้อมูล แล้วจึงพัฒนามาสู่การจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน หรือ “สนาคาร” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเรื่องหนี้สินและจัดสวัสดิการให้แก่คนในชุมชน โดยพัฒนาการของสนาคาร เกิดมาจากการเผชิญปัญหาที่มีผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ปัจจัยหลักของการลุกขึ้นมาจัดการตัวเองของชุมชน คือ มีแกนนำที่มีจิตสาธารณะเป็นผู้ดึงการมีส่วนร่วมของ

ชุมชนสร้างกระบวนการเรียนรู้ และนำเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่มา เช่น ภูมิปัญญาที่ใช้ในการทอเสื่อกกบางสระเก้า ทำให้เกิดการรวมทุนทุกด้านที่ชุมชนมีจนเกิดเป็นสนาคาร

กาพกนก ช่วยชู (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษากรณี : กองทุนชุมชนดาราฉาย เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า กองทุนชุมชนดาราฉายเป็นกองทุนชุมชนเมืองที่ตั้งขึ้นตามนโยบายรัฐบาล เพื่อสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนของประชาชน และมีการบริหารโดยชุมชนเอง ปัญหาคือคณะกรรมการกองทุนไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการบริหาร ไม่มีการกำหนดเป้าหมายการทำงานและแผนงานที่ชัดเจน ไม่มีปฏิทินการปฏิบัติงาน การประชุมไม่สม่ำเสมอ ไม่มีการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้ของสมาชิก ไม่มีการประชาสัมพันธ์ ระบบบัญชีของกองทุนยังไม่เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ประชากรที่ทำการศึกษา คือ สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน **องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช** โดยกำหนดสุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถาม (questionnaire)

ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดคือเพศชาย ร้อยละ 58.2 มีอายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 33.5 มีสถานภาพการสมรส ร้อยละ 78.5 มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 54.4 มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 42.7 ระดับการศึกษาปวช. หรือเทียบเท่าร้อยละ 31.0 สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการบริหาร กองทุนมีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมและพัฒนาให้ยั่งยืน ให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ด้านสวัสดิการชุมชน กองทุนมีการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกองทุน ให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ด้านการจัดตั้งกองทุน

หมู่บ้าน กองทุนจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน ให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ด้านแนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนชุมชน กองทุนมีการประชุมกรรมการอย่างน้อยเดือนละครั้ง ให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 การทดสอบสมมติฐานพบว่า สมาชิกที่มีเพศ อายุ สถานภาพการสมรส และระดับการศึกษาต่างกันมีความเข้าใจในการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน และสมาชิกที่มีรายได้ และอาชีพต่างกันมีความเข้าใจในการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกัน

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี มีประเด็นสำคัญที่ผู้ศึกษานำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1) ด้านการบริหาร จากการศึกษาพบว่าการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช ซึ่งอธิบายการบริหารที่ดีหรือธรรมาภิบาล คือ ผลลัพธ์ของการดำเนินกิจกรรมการบริหารการปกครองที่มีการจัดสรรและการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนอง แก้ไขปัญหาของสังคมอย่างดีและนำมาซึ่งความเจริญในด้านต่างๆ

2) ด้านสวัสดิการชุมชน จากการศึกษาพบว่า การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ เจตนาถ แซ่เจี่ย ซึ่งอธิบายการจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดสวัสดิการที่ยึดคติดั้งเดิมที่ชาวบ้านต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เช่น การเก็บของป่า การล่าสัตว์ การทำเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นต้น ธรรมชาติและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ถือเป็นแหล่งอาหารและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

3) ด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ธงชัย มูลพันธ์ ซึ่งอธิบาย กองทุนหมู่บ้านมีลักษณะเป็นเงินทุนของหมู่บ้าน เงินที่ได้จากกองทุน ไม่ได้เป็นเงินที่ให้เปล่า แต่เป็นเงินที่ให้แก่หมู่บ้านและชุมชน ในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียน

4) ด้านแนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนชุมชน จากการศึกษาพบว่า การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางและวิธีการพัฒนาการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งอธิบายแนวทางและวิธีการพัฒนาการบริหารและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านไปสู่การบริหารที่ดี ได้แก่ การให้ความรู้แก่

สมาชิก การปรับปรุงกฎระเบียบที่เหมาะสมชัดเจน การติดตามตรวจสอบและจัดทำแผนปฏิบัติการของกองทุน และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการอย่างเหมาะสม

สำหรับความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคลกับความรู้การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช สรุปได้ดังนี้ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส อาชีพ และระดับการศึกษาต่างกันมีความเข้าใจในการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน และสมาชิกที่มีรายได้ต่างกันมีความเข้าใจในการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี ผู้ศึกษาขอเสนอแนะจากผลการศึกษาดังนี้

1. ด้านการบริหาร ควรมีการจัดทำแผนเพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในบริหารกองทุน

2. ด้านสวัสดิการชุมชน ควรมีการติดตามและประเมินผลว่าสวัสดิการที่มอบให้แก่สมาชิกในกองทุนนั้นตรงกับความต้องการของสมาชิก เพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีเกี่ยวกับการบริหารกองทุน และการปลูกฝังให้สมาชิกจะต้องร่วมกันดำเนินงานตามกฎระเบียบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมีการประเมินศักยภาพของกองทุนเพื่อให้เกิดการพัฒนากองทุนที่มีประสิทธิภาพ

4. ด้านแนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนชุมชน ควรจัดการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการโดยมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับที่วางไว้ การสนับสนุนการทำงานที่โปรงใส สามารถตรวจสอบได้ มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ มีการทำการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพของกองทุน และการส่งเสริมแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ ให้แก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

2. ควรทำวิจัยเชิงนโยบายการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมกับการบริหารกองทุน

3. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบกับระหว่างกองทุน เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงการบริหารกองทุนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน. (2547). **เอกสารแนวคิด แนวทางและกรณีตัวอย่างการดำเนินงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์การชุมชน**. กรุงเทพฯ, สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน, กรมการพัฒนาชุมชนม.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). **รายงานการศึกษาเรื่องทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ, เทพเพ็ญวานิสย์.

กาพกนก ช่วยชู. (2554). **การพัฒนาการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษากรณี : กองทุนชุมชนดาราฉาย เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร**. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

กุลนิษฐ์ ดำรงค์สกุล. (2552). **แนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนสู่ความยั่งยืน ศึกษาเฉพาะกรณี : กองทุนสวัสดิการชุมชนในจังหวัดนครนายก**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2544). **ปั้นสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ส. เอเชีย เพรส (1989) จำกัด.

คณะกรรมการหมู่บ้าน/ประธานกลุ่มองค์การและอาสาสมัครบ้านชอนใหญ่. (2557). **แผนชุมชน หมู่ที่ 3 บ้านชอนใหญ่ ตำบลชอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี**.

จริยา วงศ์กำแหง. (2550). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี**. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชัยณรงค์ ข้องสาย. (2550). **รูปแบบการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของกองทุนหมู่บ้านชุมชนอุดมสุขพัฒนา หมู่ที่ 10**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ชัยวัชน์ หน่อรัตน์. (2546). **สวัสดิการชุมชนชนบทไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชิสา อู่สุวรรณ. (2552). **การพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน กรณีศึกษาธนาคารบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี**. ภาควิชาการพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2544). **สวัสดิการโดยภาคชุมชน (1) กลุ่มออมทรัพย์**. กรุงเทพฯ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2548). **การบริหารสังคมกับโครงสร้างสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย).

ธงชัย มูลพันธ์. (2546). **กลยุทธ์เครือข่ายการพัฒนาสังคม**. กองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย.

นฤมล หอมสวัสดิ์. (2545). **ปัจจัยมุ่งสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านหมู่ 1 ตำบลปะตง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี**. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปัญญา เลิศไกร. (2550). **แนวคิดและรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่ประสบความสำเร็จ**. กรุงเทพฯ,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประภาพร บ้านคลองสี่. (2552). **<u>การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านระดับดี</u> <u>(AAA)</u> : <u>กรณีศึกษาอำเภอโพธิ์ทอง</u> <u>จังหวัดอ่างทอง</u>**. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรีชา วุฒิการณ์. (2548). **การสร้างตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำในการบริหารชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พิชัยยุทธ สิงห์สหาย. (2546). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา**. ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พูลทรัพย์ สวนเมือง. (2548). **องค์การการเงินชุมชน : วินัยและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

ระวิวรรณ มนตรีพิลา. (2549). **ความคิดเห็นของกำนันต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร**. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

สุรพล ปธานวนิช. (2545). **สิทธิด้านสวัสดิการ : ตัวต่อชิ้นที่ 3 ของสิทธิพลเมืองไทยที่สมบูรณ์**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัญมณี บูรณกานนท์ และคณะ. (2548). **แผนพัฒนาระบบสวัสดิการท้องถิ่นเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี (ระยะที่ 1) : การศึกษาสถานการณ์ทางสังคม เมืองพัทยา**. รายงานการศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

อุดมศักดิ์ วงศ์พันธ์. (2541). **ศักยภาพของชุมชนชนบทในการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ**.

อุไรวรรณ แสงศร และคณะ. (2547). **ระบบสวัสดิการสังคมพื้นที่สูงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านชาวเขาในเขตโครงการหลวง**. รายงานการวิจัย, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่.